

OPONENTSKÝ POSUDEK

bakalářské práce **Veroniky Kozákové**,

studentky IV. ročníku oboru *Historie se zaměřením na vzdělávání* na PdF UHK,

Trestní nalézací komise v Novém Bydžově v letech 1945–1948

HÚ FF UHK, 2015, 43 s. a přílohy.

Bakalářská práce, kterou předložila V. Kozáková, se řadí do tematické skupiny absolventských prací, jejichž vedoucím na HÚ FF UHK je dr. Jiří Štěpán, a které vytváří pod jeho dohledem regionální sondy do problematiky trestních nalézacích komisí (dále TKN). Ty byly součástí poválečné reality a fenoménu retribučního soudnictví. Samotné téma bylo v české historiografii zpracováno již mnohokrát, nicméně vzhledem k počtu těchto komisí v ČSR po roce 1945 je jistě chvályhodné, že vznikají podobné práce, která vytváří, jsou-li na dostatečné odborné úrovni, základ pro budoucí meziregionální komparace. Z tohoto důvodu shledávám samotnou volbu tématu bakalářské práce jako velmi vhodnou. V pěti hlavních kapitolách, které jsou dále vnitřně členěny, předkládá V. Kozáková problematiku TNK v Novém Bydžově. Jedná se o specifický region, v němž činnost TNK nebyla doposud dostatečně reflektována. Předložená práce může být snadno komparována s podobnými regiony, ke kterým již výzkumy činnosti TNK proběhly, a stanovily tak požadované standardy, kladené na tento typ prací.

Práce přináší klasické členění sledované problematiky. Bakalaureantka předkládá v první polovině práce (kap. 1 a 2) kompilační přehled problematiky tzv. Benešových dekretů a historické vymezení sledovaného regionu. Většina částí první kapitole je deskripcí, nikoli analýzou, hlavních dekretů prezidenta republiky, které se vztahovaly obecně k poválečnému retribučnímu soudnictví. Jakkoli by čtenář neočekával, že v kompilačních kapitolách najde nějaké informace, po jejichž původ bude ozřejmen, autorka prokazuje na několika místech pravý opak. Když již uvedla zájem dr. Beneše o potrestání válečných zločinců na rozhovorech s čs. komunisty v Moskvě v prosinci 1943, rozhodně zde postrádám referenční literaturu, která by se zabývala genezí těchto jednání – což je pro porozumění poválečným retribučním klíčové. Stačilo nahlédnout do pamětí dr. Edvarda Beneše. Kromě toho mi přijde zcela zbytečné, že autorka v podstatě popisuje (za užití prosté parafráze) obsah těchto dekretů, tím spíše, že je bez dalšího komentáře takřka kompletně zařadila do příloh. Je tedy otázkou, jak chtěla autorka první kapitolu vlastně pojmut. Na místě by jistě byla analýza těchto dokumentů, a především jejich vztah k právnímu systému obnovené republiky, či zachycení politických debat obou čs. exilových center. K tomu však autorka nedochází. Za hrubou

chybu považují především nekritické přejímání textů B. Frommera, který jako cizinec rozhodně není hlavní kapacitou, která by tento čs. fenomén mohla dostatečně osvětlit. Autorka přejala jeho tezi o tom, že MLS fungovaly v ČSR především v krajských městech, přičemž se ani nepozastavila nad tím, že v uvedené době žádné krajské zřízení v ČSR neexistovalo (s. 11). Zcela mi na tomto místě chybí některé publikace renomovanějších autorů, např. M. Boráka, které by autorku uvedly do děje lépe.

Při složení bezpečnostní komise (a poté také komise trestní) mi v textu zcela chybí návaznost činnosti těchto orgánů na státní správu. Kolegyně Kozáková sice uvádí, že tyto komise „byly zřizovány u místních národních výborů“, ale již neřeší, kdo komisi jmenoval, kterým dalším orgánům byla jejich činnost podřízena, kdo s nimi nuceně spolupracoval atd., atd. V předloženém textu jsou tyto klíčové orgány tak zcela ve „vzduchoprázdnu“, jakoby se jich činnosti jiných aparátů netýkala. Významně také absentuje analýza politického složení těchto komisí a vlivu Národní fronty na jejich personální obsazení, což jsou dnes již standardní body výzkumu činnosti TNK i MLS (k autorčině námitce dohledatelnosti srov. moje poznámka níže). Kdyby nic jiného, čekal bych v textu alespoň důkladnou analýzu vztahů mezi TNK a ONV, protože šlo o vztah, který byl v lokální podobě poválečných retribucí zcela určující. Přínosem kapitoly jsou poměrně přehledně zpracované otázky, týkající se trestní odpovědnosti a souzených trestných činů.

Zásadně nemohu souhlasit se zněním kap. 1.5, kde autorka poukazuje na vzrůstající vliv KSČ, který přisuzuje především vyšší míře pravomocí národních výborů (s. 15). Autorka opominula, že KSČ během let 1945 a 1946 (resp. do voleb 1946) svou politickou aktivitu sice vyvíjela, ale Národní fronta pro ni zatím rozhodně nebyla nástrojem mocenského vzestupu, nýbrž upevnění vlastní pozice. Soudci z lidu, moc národních výborů, vina a trest, složení komisí: To vše rozhodně nebylo pod taktovkou pouze KSČ. Proč autorka tuto stranu vybrala? Snad v očekávání roku 1948? Proč nebyly zařazeny i kapitoly činnosti dalších stran Národní fronty a jejich vliv na průběh retribucí? Ukázkový model simplifikace dějin tím, že se historický děj limituje na KSČ, to v tomto případě v textu jaksi nefunguje.

Druhá kapitola je taktéž kompilační, ale na rozdíl od té první je již prosta některých unáhlených a nepodložených výroků. Novobydžovsko je představeno v historickém vývoji, autorka sleduje i poválečnou národnostní skladbu regionu poměrně dobře. Volby v roce 1945 i 1946 by si ovšem zasloužily mnohem více prostoru, neboť měly na činnost TNK i MLS většinou velký vliv.

Kapitola třetí, která má být v práci evidentně nosná, mírně „pokulhává“. Je patrné, že autorka zvolila chronologický postup a přejímá výpovědi archivních pramenů. Podstatně se to ovšem podepsalo na kvalitě historické kritiky a heuristiky jako takové. Politické složení členů komise, které autorka nemohla v pramenech dohledat, je irelevantní, pokud by se zároveň podívala, jaké složky kandidáty do komise navrhovaly, a kteří členové NV je předkládali. Pak by byla jasná aspoň částečná politická afiliace členů komisí. Bakalaureantka má vůbec potíže pochopit dobovou správu. Na s. 16, obr. 1, prezentuje grafický model hierarchie národních výborů, kde zcela špatně zařadila odpovědnost mezi ONV, ÚsNV a ZNV. Ve třetí kapitole se čtenář dočká podrobného popisu činnosti komisí, včetně toho, v kolik hodin a který den se komise scházela, nikoli však samotné analýzy této činnosti. Národnostní složení obviněných, stejně jako jejich genderové rozdělení, je uvedeno správně (s. 23–24). Nemohu k němu nic dodat. Chybí mi tu ovšem některé další ukazatele, např. pracovní zařazení obviněných, věkový průměr žen a mužů, poměr žen a mužů proti průměrnému věku a národnosti... To by lépe ukázalo autorčinu schopnost historické analýzy. Podstatně lépe vyznívá statistika postoupených, přerušených a dalších jednání, která je prezentována přehledně a jasně (s. 26).

Shledáme-li třetí kapitulu jako část práce, která má své nedostatky, ale nelze upřít autorce snahu o její profilování v rámci základního výzkumu, pak kapitola čtvrtá je pro čtenáře menším zklamáním. Charakteristika vybraných případů je sice zajímavá, ale klíč k této selekci je podivný. Případy spolu nesouvisí, jsou uvedeny pouze krátce a autorka zcela zamlčela průběh jednání s konkrétními obviněnými. Výpovědní hodnota kapitoly se tak rovná v podstatě autorčině přepisu trestní agendy. Historický přínos pro případnou meziregionální komparaci, který by v této části mohl být velmi zajímavý, se tím bohužel značně limituje.

Z hlediska formální stránky je překvapivé, že autorka nepoužila povinný citační úzus HÚ FF UHK; nicméně přiznejme, že alespoň svůj zvolený úzus v práci dodržuje (až na malé chybičky, které lze s klidným svědomím nalézt skoro v každém textu) správně. Použit jako přílohy doslovná znění dekretů prezidenta republiky mi přijde zbytečné, více bych ocenil např. náhledy do protokolů, soudních, osobních spisů, atd. Podivný je i způsob závěrečného citování pramenů, kde autorka odkazuje na prameny výčtem kartonů. Snadno vidíme, že pro celou práci použila jen tři kartony + pamětní knihu. Odtud plynou nedostatky v popisu státní správy. Seznam tabulek nepatří na s. 6, nýbrž až na konec BP.

Mám-li na tomto místě shrnout celkový přínos práce Veroniky Kozákové, nemohu si odpustit srovnání. V minulých letech jsem měl možnost posuzovat několik prací na podobné téma (vždy činnost TNK v dílčích regionech). Protože autorka mohla snadno starší práce získat ke komparaci, očekával bych hlubší ponoření čtenáře do tematiky. Práce působí neuceleně, neúplně a je patrné, že byla psána ve spěchu, což jí samozřejmě nesusvědčí. Autorka se jen velmi obtížně orientuje v reáliích doby, především v činnosti správy, což je pro práce tohoto typu nezbytné. Přínosem práce jsou tak především její zjištění a statistika obviněných, která má komparační možnosti a dá se takto použít. Navzdory tomu, že text nese jednoznačně znaky autorčina úsilí, na první pohled podpořeného činností vedoucího práce, jsem nucen konstatovat, že od kandidátky bakalaureátu historických věd, byť v bakalářském stupni, bych rozhodně očekával trochu hlubší analýzu a lepší znalost dobových reálií.

Proto jsem na pochybách, jak práci ohodnotit. Je nesporné, že autorka, především u statistiky, použila některé metody historikovy práce. Na druhé straně je bohužel také očividné, že pro vyhotovení této BP v žádoucí formě by bylo potřeba ještě další práce na textu.

Po důkladném a velmi dlouhém rozmyšlení tedy nakonec **doporučuji, aby bakalaureantka přistoupila k obhajobě** své bakalářské práce, zároveň vidím jako nezbytné, aby **doplnila při obhajobě svá zjištění** o odpovědi na níže postulované otázky, které mi v práci rozhodně chybí. **Celkové hodnocení by pak rozhodně mělo vycházet z autorčina vystoupení na samotné obhajobě.** V případě, že autorka správně zodpoví všechny dotazy, nemohu ovšem bohužel v tuto chvíli navrhnout lepší hodnocení práce, než známkou .

V Hradci Králové dne 2. 6. 2015

PhDr. Bc. Tomáš Hradecký, Ph.D.

odborný asistent HÚ FF UHK

Otázky k obhajobě

1. Jaký byl vztah mezi jmenovanými komisemi a aparátem ONV/MNV? Jací pracovníci správního aparátu se na činnosti TNK přímo podíleli, jaké bylo jejich pracovní zařazení a jakou dostávali zpětnou vazbu?
2. Autorka chybně zmiňuje, že MLS zasedaly v krajských městech. Existovalo v období třetí republiky nějaké administrativní dělení země na kraje? Pokud ano, v jakých ohledech? Jak se dělily regionální působnosti soudních jednotek (včetně jednotek řádných)?
3. Jak se při jednání dr. Beneše et al. v Moskvě v roce 1943 stavěli k potrestání některých osob čs. komunisté? Jaké byly rozepře v těchto názorech a kdo vytvořil výsledný konsensus?